

המהר"ל מוסיף עוד קומה על גבי הביאור שראינו אתמול, שאף המצוות שנצטוו האבות לפני מתן תורה היו מצוות המיוחדות להם לפי טבעם, אך התורה עצמה ככלל עדיין לא הייתה שייכת להם אלא לעם ישראל כאומה.

משמעות הדברים היא שאמנם אבותינו נבחרו על ידי הקב"ה ומעלתם הייתה גבוהה מאד, אך כל חשיבותם הייתה שעתיד לצאת מהם עם מיוחד שעל ידו תשרה השכינה בעולם. ואם כן, אף שמצד האישיות הפרטית של אברהם מעלתו גבוהה מאד, הוא זכה לכך רק בשביל שהאומה הישראלית תוכל להיווצר ממנו. על כך אמר הרב צבי יהודה זצ"ל שכשם שאנחנו מיוחסים לאבות, כך ה"יחוס" של האבות הוא שמהם יצא עם ישראל [מתן התורה הגואלת ב פרשת וישב תשל"ה]. הסיבה לכך היא שלמרות כל קדושתו של אברהם אבינו, עדיין לא הופיעה בו הקדושה בצורה של עם, אלא רק כאדם יחיד. לעומתו, בעם ישראל הקדושה מופיעה בצורה של ציבור ולא יחידים, וזוהי קדושה גדולה הרבה יותר. המהר"ל מסביר שההבדל בין קדושת היחיד לקדושת הציבור היא שאצל היחיד היא מקרית וחולפת, מכיוון שסופו של אדם למות, בלכתו אף נעלמת הופעתו בעולם ואיתו גם הקדושה. לעומת זאת קדושה של ציבור היא קדושה נצחית, כיוון שהציבור קיים לנצח. עם לעולם לא נעלם. אמנם האנשים מתחלפים, אך הציבור במהותו נשאר כשהיה. משל למה הדבר דומה? לאדם העשוי מתאים רבים. כל יום מתחלפים תאים רבים בגוף האדם, עד שלאחר תקופה - כל התאים שבאונתו אדם התחלפו. היעלה על הדעת שזהו אדם אחר? ודאי שלא, כיוון שהאדם אינו סכום התאים שבגופו, אלא נשמה המופיעה על ידי גוף שבנוי מתאים רבים. במובן הזה כולנו עמדנו במעמד הר סיני, למרות שאף אחד מאותם אנשים שחיו אז לא חי גם היום. האבות היו הבסיס שעליו נבנה עם ישראל, אך עדיין לא הופיעה אצלם הקדושה בצורה כללית. לכן התורה שהיא נצחית, ניתנה דווקא לעם ישראל, שקדושתו היא קדושה נצחית.

הרחבות

• נתינת התורה לציבור

אף אם נתן לאברהם המילה, וליעקב גיד הנֶשֶׁה... לְיִשְׂרָאֵל נָתַן הַמִּצְוֹת, מִצַּד פִּי הַתּוֹרָה רְאוּיָה לָהֶם מִצַּד עֲצָמָה. המהר"ל כותב שדווקא עם ישראל קיבל את התורה כולה ולא האבות. הסיבה לכך היא שלִישֵׁרָאֵל יש התאמה פנימית לתורה. התאמה זו אינה תלויה במעשים מסוימים ולכן היא נצחית.

לרב קוק יש הסבר אחר מדוע המצוות ניתנו לעם ישראל ולא לאבות: "למען דעת, שלא רק יחידים חכמים מצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קדש, חיים באור האידיאה האלהית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני; עמים שלמים, הכוללים בתוכם את כל השדרות האנושיות השונות, מן רום האינטליגנציה האמנותית, הפרושית, המשכלת והקדושה, עד המערכות הרחבות, הסוציאליות, הפוליטיות והאקנומיות, ועד הפרולטריון (מעמד הפועלים) לכל פלגותיו, אפילו היותר נמוך ומגושם" [למהלך האידיאות בישראל ב]. לפי דבריו, התורה ניתנה לציבור ולא לצדיקים וליחידים סגולה בלבד, מפני שמטרת התורה היא לרומם ולתקן את כל האנושות. גם מהמקום הנמוך ביותר יש לאדם תקווה לחיות חיי קודש אם יהיה קשוב להדרכת התורה.

שאלות לדין

מה ההבדל העקרוני בין מצוות פרטיות לבין מצוות ששייכות לכלליות התורה?

מה הופך פרטים לכלל? האם יש הבדל בין כלל רגיל לכלל ישראל?

ובמאמר הָזָה הַתְּבָאָר לָךְ, כִּי אִף אִם נָתַן לְאַבְרָהָם הַמִּילָה, וְלִיעֲקֹב גִּיד הַנֶּשֶׁה לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה בְּפָרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה (חולין ק. ב), דָּבָר זֶה נָתַן לָהֶם, מִצַּד אֲשֶׁר הַמִּצְוָה הַיְהִי שִׁיר לָהֶם בְּפָרֶט, וְכִמּוֹ שֶׁהַתְּבָאָר בְּסִמּוּךְ דָּבָר זֶה, וְלִכְפֹּר נָתַן לָהֶם מִצְוֹת פְּרֻטִיִּים דְּנֻקָּא, דְּהִינּוּ בְּמִצְוָה שֶׁהִיא שִׁיר לָהֶם בְּפָרֶט. אָבֵל לְיִשְׂרָאֵל נָתַן הַמִּצְוֹת, מִצַּד פִּי הַתּוֹרָה רְאוּיָה לָהֶם מִצַּד עֲצָמָה*. וְזֶה הִיָּה כְּאֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁאֵז שֵׁם יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם, וְזֶה הַשֵּׁם נִשְׁאָר לָהֶם בְּלִי שְׁנוּי לְעוֹלָמִי עוֹלָמִים. וְרְאוּיָה לָהֶם הַתּוֹרָה הַתְּמִידִית, הַנִּצְחִית, אֲשֶׁר אֵין לָהּ שְׁנוּי כְּלָל. וְאִיךְ יִהְיֶה נָתַן הַסֵּדֶר הַתְּמִידִי, אֲשֶׁר אֵין לוֹ שְׁנוּי, לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב? כִּי בְּמָה שָׁהֶם פְּרֻטִיִּים, וְהַפְּרֵט יֵשׁ לוֹ שְׁנוּי. כִּי כְּאֲשֶׁר מֵת אַבְרָהָם, אֵין כָּאֵן אַבְרָהָם, וְכֵן יִצְחָק, וְכֵן יַעֲקֹב, אֵין רְאוּיָה לָהֶם דְּרָכֵי ה', אֲשֶׁר אֵין שִׁיר שְׁנוּי בָּהֶם כְּלָל. כִּי לֹא שִׁיר הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא סֵדֶר הַשֵּׁם יִתְבָּרָךְ, אֲשֶׁר הוּא תְּמִידִי, רַק אֵל הַמְּקַבֵּל אֲשֶׁר עוֹמֵד בְּלִי שְׁנוּי. כִּי שֵׁם הַכְּלָלִי שָׁמוּ נִשְׁאָר תְּמִיד. וְאֵין שֵׁם עִם, שֶׁהוּא עִם כְּלָלִי, עַל אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב. רַק כְּאֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם אֵז הִיוּ לְעַם. וּבְשִׁבִיל זֶה לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁשִׁים רְבּוּא. כִּי מִפְּנֵי כִּי מְסַפֵּר שְׁשִׁים הוּא מְסַפֵּר שְׁלֹם, כְּמוֹ שֶׁהַתְּבָאָר בְּחִבּוּר גְּבוּרוֹת ה' בְּאַרְיֻכוֹת. וְגַם נִתְּבָאָר בְּחִבּוּר בָּאֵר הַגּוֹלָה כְּכִמּוֹ מְקוֹמוֹת מְסַפֵּר שְׁשִׁים, שֶׁהוּא מְסַפֵּר כְּלָלִי. וּבַחֲלָק יֵשׁ שְׁנוּי לֹא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ חֲלָק!

וְדָבָר זֶה רְאִיָה וּמוֹפֵת חוֹתֶךָ עַל נִצְחִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא תִשְׁתַּנֶּה אֲצִלְנוּ לְנִצְחֵי נִצְחִים. כִּי אִם הִיָּה לְתוֹרָה שְׁנוּי, לָמָּה לֹא נִתְּנָה לְאַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב? וְאֵין מְסַפֵּיק לָךְ שׁוּם טַעַם וּסְבָרָא בְּזֶה הָעֲנִין, רַק כִּי מִפְּנֵי שֶׁאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הֵם פְּרֻטִיִּים, וְלֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא תְּמִידִית, נִצְחִית, בְּלִי שְׁנוּי, רַק כְּאֲשֶׁר יֵשׁ מְקַבֵּל שֶׁהוּא בְּלִי שְׁנוּי כְּלָל. וְלֹא יִסְפְּלוּ רְאִיָה בְּרוּרָה זֹאת אִם לֹא עוֹרֵי לָב, וְלֹא רְאוּ מְאוֹד הַחֲכָמָה מְעוּלָם.

נתינת התורה לעם ישראל ולא לאבות הוכחה לנצחיות התורה

מִתּוֹךְ דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּמַדְרֵשׁ שֶׁהוּבָא לְמַעֲלָה, נִיתַן לְהַסִּיק, כִּי אַבְרָהָם שֶׁנִּצְטוּוּ בְּמִילָה וְיַעֲקֹב שֶׁנִּצְטוּוּ בְּמִצְוֹת גִּיד הַנֶּשֶׁה נִצְטוּוּ בְּכָךְ כְּאֲנָשִׁים פְּרֻטִיִּים, וּבְמִצְוֹת הַמִּתְנַאֲמוֹת לָהֶם כְּפֻרְטִים. לִישְׂרָאֵל נִיתְּנָה הַתּוֹרָה כּוֹלָה, כִּי הַתּוֹרָה מִתְנַאֲמָה לִישְׂרָאֵל, לִכֵּן נִיתְּנָה הַתּוֹרָה רַק אַחַר יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם, כִּי רַק אֵז נַעֲשׂוּ לְעַם, וּמֵאֵז וְלְעוֹלָם הֵם נִקְרָאִים עִם יִשְׂרָאֵל, כִּי רְאוּיָה הַתּוֹרָה הַנִּצְחִית לְעַם הַנִּצְחִי. לֹא יִתְּכֵן שְׁתִּינַת הַתּוֹרָה, שְׁאֵין לָהּ שְׁנוּי וְתִמְרוּרָה וְהִיא נִצְחִית, לְאָדָם פְּרֻטִי, שֶׁהִי הָאָדָם הַפְּרֻטִי הוּא בְּר שִׁינוּי. גַּם אַבְרָהָם, יִצְחָק אוֹ יַעֲקֹב הֵם פְּרֻטִיִּים, וְלִכֵּן אֵינָם מְקַבְּלִים תּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הַנִּצְחִית צְרִיכָה לְהִינָתֵן רַק לְכָלֵל שֶׁהוּא נִצְחִי. אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֵינָם נִקְרָאִים עִם, רַק כְּשִׁינְאוּ מִמִּצְרַיִם הִיוּ לְעַם, לִכֵּן נִיתְּנָה לָהֶם הַתּוֹרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. מִפְּנֵי סִיבָה זוֹ לֹא נִיתְּנָה הַתּוֹרָה לִישְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר הִינִיעַ מְסַפְּרִים לְשִׁשִׁים רְבּוּא. בְּגִבּוּרוֹת ה' הַתְּבָאָר בְּאַרְיֻכוֹת שֶׁמְסַפֵּר זֶה מוֹרָה עַל הַשְּׁלִימוֹת, 'הַחֲלָק שֶׁאֵינוֹ שְׁלֵם יֵשׁ בּוֹ שִׁינוּיִים אֲבֵל הַדְּבָר הַשְּׁלֵם שׁוֹמֵר עַל שְׁלִמוֹתוֹ. בְּחִיבּוּר בְּאֵר הַגּוֹלָה הַתְּבָאָר שֶׁמְסַפֵּר שְׁשִׁים הוּא מְסַפֵּר הַמְּלֻמָּד עַל עֲנִין כְּלָלִי וְלֹא פְּרֻטִי.

עֲנִין זֶה מֵהוּוֶה הוֹכַחָה חוֹתֶכָה, שֶׁהַתּוֹרָה לֹא תִשְׁתַּנֶּה אֲצִלְנוּ לְעַד, כִּי אִם יִהְיֶה שִׁינוּי בְּתוֹרָה, לְמָה לֹא נִיתְּנָה הַתּוֹרָה לְאַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב?! אֵין לְשֵׁאלָה זוֹ הַסְּבָר אַחַר אֵלָּא רַק הַטַּעַם שֶׁאִמְרָנוּ, הִיוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּנֵי אָדָם פְּרֻטִיִּים שִׁישׁ בָּהֶם שִׁינוּי, וְלֹא נִיתְּנָה הַתּוֹרָה שֶׁהִיא נִצְחִית וּבְלִי שִׁינוּי, אֵלָּא לְמִקְבַּל שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, הֵינּוּ לְאוֹמָה שֶׁמְהוּוֶה אֵינָה מִשְׁתַּנֶּה. וְלֹא יִשִּׁיתוּ לָבֶם לְהוֹכַחָה זוֹ רַק עוֹוֵרִי לָב אֲשֶׁר לֹא רְאוּ אֵת אֹר הַחֲכָמָה מְעוּלָם.